

Cirkulärnr: 1998:181
Diariernr: 1998/2825
P-cirknr: 1998-2:65
Nyckelord: AD, Pension
Handläggare: Anna Lind
Sektion/Enhet: Förhandlingssektionen
Datum: 1998-11-12
Mottagare: Kommunstyrelsen
Personalfrågor
Rubrik: Arbetsdomstolens beslut 1998 nr 103 om
överenskommelse träffats om garantipension, nu fråga
om rättegångshinder
Bilagor: AD beslut 1998 nr 103

Personalpolitik: 1998-2:65

Nyckelord: AD, Pension

Förhandlingssektionen
Anna Lind

1998-11-12

Kommunstyrelsen
Personalfrågor

Arbetsdomstolens beslut 1998 nr 103 om överenskommelse träffats om garantipension, nu fråga om rättegångshinder

Arbetsdomstolen (AD) har genom beslut 1998 nr 103 mellan Lärarförbundet och Lärarnas riksorganisation LR å ena sidan och Trollhättans kommun å andra sidan prövat fråga om rättegångshinder i tvist avseende garantipension.

Bakgrund

Lärarförbundet och LR instämde Trollhättans kommun till AD med yrkandet att domstolen skulle fastställa att det förelåg avtal mellan kommunen och ett antal medlemmar i organisationerna på grund av utfästelse om garantipension enligt PA-KL. Utfästelserna var gjorda av rektorer utan delegation att ingå avtal om garantipensioner. Kommunen yrkade avvisning på grund av att PA-KL innehåller en bestämmelse om att tvist med anledning av avtalet skall prövas av skiljenämnd. AD prövade alltså frågan om domstolen var rätt forum för tvisten.

Läroorganisationerna gjorde fyra invändningar mot kommunens avvisningsyrkande.

1. Tvisten gäller tillämpning av avtalslagens bestämmelser och inte av PA-KL:s regler.
2. Kommunen har åberopat ny grund till stöd för sitt bestridande som inte varit föremål för tvisteförhandlingar.
3. Kommunen har frånhänt sig rätten att göra foruminvändning.
4. Det skulle vara oskäligt att tillämpa skiljeklausulen i PA-KL

Arbetsdomstolen

1. AD konstaterar inledningsvis att tvist om huruvida avtal om garantipension ingåtts eller ej är en sådan tvist som omfattas av PA-KL:s bestämmelse om skiljeförfarande.
2. AD konstaterar vidare att kommunens invändning om rättegångshinder inte kan avvisas och uttalar följande: " Förbundets inställning i målet innebär, som domstolen uppfattat saken, att kommunens invändning om rättegångshinder skall avvisas med stöd av 4 kap 7§ LRA. Förbundets inställning i denna del saknar rättsligt stöd."
3. AD ansåg det inte styrkt att kommunen frånhänt sig rätten att göra foruminvändning.
4. Avseende frågan om huruvida skiljeklausulen i PA- KL var oskälig enligt avtalslagen menade AD att utrymmet för att tillämpa avtalslagen på kollektivavtalsbestämmelser var ytterst begränsat. AD ansåg att skäl saknades för att lämna skiljeklausulen i PA-KL utan avseende.

Förbundet begärde i sista hand återförvisning av tvisten till förnyade förhandlingar. AD fann inte att skäl till återförvisning förelåg eftersom frågan om överenskommelse om garantipension diskuterades under både de centrala och lokala förhandlingarna.

AD avvisade således lärarorganisationernas talan på grund av att den rätteligen skulle prövas av skiljenämnd jämlikt PA-KL 23 §.

Kommentar

Beslutet gäller enbart frågan om skiljenämnden för PA-KL eller AD är rätt instans för att pröva tvister om utfästelse om pension enligt PA-KL.

Det förtjänas att påpeka att tydlighet och klara delegationsregler medverkar till undvikande av liknande tvister i framtiden. Av sådana delegationsregler skall det tydligt framgå vilken eller vilka tjänstemän som har delegation att exempelvis utlova respektive ingå avtal om avtalspension, likväl som det tydligt skall framgå vem som kan ingå och avsluta anställningsavtal, hantera personalavveckling och därmed sammanhängande kostnader.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Förhandlingssektionen

Markus Gustafsson

Anna Lind

Bilagor

AD beslut 1998 nr 103

Arbetsdomstolens domar

AD 103/1998

Avgörande:1998-09-02

RUBRIK: Enligt en bestämmelse i det kommunala pensionsavtalet kan arbetsgivaren för särskilt fall efter överenskommelse med arbetstagaren besluta att utge garantipension till arbetstagaren. Sedan det uppstått tvist huruvida ett antal kommunalt anställda lärare blivit berättigade till garantipension enligt denna bestämmelse väcker arbetstagarnas organisationer talan i arbetsdomstolen. Kommunen gör därvid invändning om rättegångshinder med hänvisning till att tvister om tolkning och tillämpning av pensionsavtalets bestämmelser enligt avtalet skall avgöras av en särskild skiljenämnd. I målet uppkommer följande frågor:

- a) utgör den aktuella tvisten en sådan tvist om tolkning och tillämpning av pensionsavtalet som skall avgöras av skiljenämnden?
- b) är kommunen på grund av bestämmelserna i 4 kap. 7 § arbetstvistlagen förhindrad att i rättegången åberopa skiljeklausulen?
- c) har kommunen vid central förhandling i tvisten avstått från rätten att åberopa skiljeklausulen för den händelse talan väcks vid domstol? - d) är en tillämpning i detta fall av pensionsavtalets skiljeklausul att anse som oskälig enligt 36 § avtalslagen?
- e) skall tvisten återförvisas till förnyade tvisteförhandlingar mellan parterna?

PARTER: Lärarnas Riksförbund
mot
Läraryrket och Trollhättans kommun.

ÄMNESORD: Kollektivavtal Rättegångshinder
Skiljeklausul Förhandling Återförvisning

LAGRUM: 4 kap. 7 § lagen (SFS_1974:371) om rättegången i arbetstvister;
36 § avtalslagen (SFS_1915:218)

LR: 1974:371_4:7 1915:218_36

MÅLNR: A-153-1997 A-154-1997

DOKTYP: Rättsfall

KÄLLA: Arbetsdomstolens domar

NR: AD 103/1998

Mellan Trollhättans kommun (nedan kommunen) och Lärarnas Riksförbund samt Läraryrket (nedan förbunden) gäller kollektivavtalet PA-KL 85 (Pensionsavtal för arbetstagare hos kommuner och landsting). Avtalet är träffat på arbetsgivarsidan av Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund samt på arbetstagersidan av SACO, Offentliganställdas Förhandlingsråd OFR och Svenska Kommunalarbetsförbundet. Avtalet innehåller bl.a. följande bestämmelser.

§ 12 Garantipension

Mom. 1

Gäller inte fr.o.m. 1989-01-01.

Mom. 2

Arbetsgivaren kan för särskilt fall efter

överenskommelse med arbetstagaren besluta att utge garantipension till arbetstagaren.

--- --

§ 23 Handläggning av tvister

Tvist om tolkning och tillämpning av dessa bestämmelser handläggs - med nedan nämnt undantag - i enlighet med gällande huvudavtal (förhandlingsordning). På sådan tvist äger 35 § MBL (lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet) inte tillämpning.

Önskar part efter fullgjord förhandlingsskyldighet fullfölja tvisten skall detta - oavsett vad som anges i huvudavtalet (förhandlingsordningen) - ske genom att parten inom tre månader räknat från den dag förhandlingen avslutats hänskjuter tvisten till i nästkommande stycke angiven skiljenämnd. Sålunda hänskjuten tvist avgörs med bindande verkan slutligt av skiljenämnden. Fullföljer part inte tvisten inom ovan föreskriven tid, förlorar parten rätten därtill.

Skiljenämnden skall bestå av sju ledamöter, varav en ledamot tillika är ordförande. Av ledamöterna utser Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet gemensamt tre, Svenska kommunalarbetareförbundet en, TCO-Ofs förbundsområden allmän kommunal verksamhet, lärare och hälso- och sjukvård gemensamt en samt SACO-K en. Den sjunde ledamoten (ordföranden) utses gemensamt av ovanstående organisationer för ett år

i sänder. För envar av ledamöterna utses i enahanda ordning ersättare, som har att inträda i nämnden vid förfall för ledamoten.

Mellan parterna har uppkommit tvist huruvida de hos kommunen anställda lärarna Tord Andåsen, Marianne Broberg, Karin Darsbo och Lars-Olof Larsson (samtliga medlemmar i Lärarnas Riksförbund) samt Anita Danielsson, Ulla Pilhall, Hans Svensson och Leif Ågren (samtliga medlemmar i Lärarförbundet) blivit berättigade till garantipension enligt § 12 mom. 2 PA-KL. Tvisten har inte kunnat lösas genom förhandlingar mellan parterna.

Förbunden yrkade genom var sin stämningsansökning att arbetsdomstolen skulle fastställa att det föreligger avtal om garantipension mellan kommunen och var och en av de aktuella lärarna, samt förplikta kommunen att till lärarna utge vissa summor i garantipension. Arbetsdomstolen beslutade att handlägga målen gemensamt.

Parterna träffade sedermera utom rätta en överenskommelse som innebär att kommunen har förbundit sig att utge garantipension, alternativt ekonomiskt skadestånd, till de aktuella lärarna för den händelse arbetsdomstolen kommer fram till att det föreligger bindande avtal om garantipension. Något fullgörelseyrkande är därför inte längre aktuellt i tvisten.

Kommunen har bestritt käromålen i huvudsaken. Kommunen har emellertid i första hand, med hänvisning till skiljeklausulen § 23 i PA-KL, yrkat att förbundens talan skall avvisas på grund av rättegångshinder.

Förbunden har bestritt kommunens avvisningsyrkande och yrkat att detta i första hand skall avvisas och i andra hand ogillas. För det fall avvisningsyrkandet varken avvisas eller ogillas har förbunden yrkat att målet skall återförvisas till förnyade förhandlingar mellan parterna. Målet skall då enligt förbundens mening vilandeförklaras eller avskrivas, varvid förbunden skall meddelas rätt att senare på nytt väcka talan mot kommunen.

Arbetsdomstolen har hållit särskild förhandling angående avvisnings- och återförvisningsfrågorna. Genom detta beslut prövas dessa frågor.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbunden

Möjligheten till garantipension efter överenskommelse infördes år 1974. Det skedde då som ett tillägg till de dåvarande bestämmelserna om garantipension. Dessförinnan utgick garantipension endast om arbetstagaren uppfyllde vissa i avtalet angivna villkor. Om villkoren var uppfyllda var erhållande av garantipension en rättighet för arbetstagaren.

Bakgrunden till tillägget var att Svenska Kommunalarbetareförbundet hade ett antal medlemsgrupper som inte omfattades av trygghetssystemet. Genom att införa en möjlighet för arbetsgivaren och en arbetstagare att komma

överens om att arbetstagaren skulle avgå med garantipension före uppnådd pensionsålder kom emellertid trygghetssystemet även att omfatta dessa tidigare uteslutna medlemsgrupper. Arbetsgivarsidan hade också intresse av att införa tillägget. Arbetsgivaren gavs därigenom möjlighet att använda avtal om garantipension som ett instrument för att bli av med arbetstagare som man av personliga skäl inte längre ville ha kvar på arbetsplatsen. Sedermera har avtal om garantipension kommit att användas även vid övertalighetssituationer.

Den ursprungliga lydelsen av bestämmelsen om garantipension, där garantipension under vissa förutsättningar var en rättighet för den enskilde arbetstagaren, upphörde att gälla den 31 december 1988. Enligt den nuvarande lydelsen av § 12 gäller således endast att arbetsgivaren och den enskilde arbetstagaren får komma överens om att arbetstagaren skall sluta sin anställning med garantipension. Någon rätt för en arbetstagare att utan överenskommelse med arbetsgivaren erhålla garantipension finns således inte längre.

I december 1995 konstaterades att det skulle uppstå övertalighet bland lärare inom Trollhättans kommun inför läsåret 1996/97. Vid ett möte den 6 mars 1996 med personalansvariga vid de olika förvaltningarna angavs att 35-50 lärare skulle komma att omfattas av övertaligheten. Lärarförbundets fackliga förtroendeman Torsten Rosenberg föreslog att man skulle försöka att lösa övertaligheten genom att erbjuda lärare garantipension. Det bestämdes att Torsten Rosenberg och Trollhättans kommuns personalchef Per Johansson skulle träffas för att vidare diskutera frågan om garantipension.

Torsten Rosenberg och Per Johansson diskuterade bland annat hur en intresseförfrågan om garantipension skulle gå till.

De kom överens om att den skulle vara skriftlig och generell samt rikta sig till samtliga lärare över en viss ålder. Kommunen ändrade sig dock på denna punkt och valde i stället att göra en personlig intresseförfrågan till vissa bestämda lärare. Intresseförfrågan skulle göras muntligen av rektorerna på de aktuella skolorna.

Den 27 mars 1996 hölls det ett chefsmöte för rektorerna. Närvarande på detta möte var förvaltningschefen Thor Svensson och avdelningschefen för KUB-förvaltningen (Kultur, Utbildning och Barnomsorg) Eva Gebo. Vid mötet meddelade Thor Svensson och Eva Gebo rektorerna att lösningen på övertaligheten var att erbjuda vissa lärare garantipension. Rektorerna skulle informera de lärare som skulle kunna vara intresserade av garantipension om att de kunde anmäla sitt intresse. Rektorerna vidareförmedlade informationen om att det fanns möjlighet att avgå med garantipension, varefter ett flertal lärare anmälde sitt intresse.

Den 24 och 26 april 1996 hölls det planeringsmöten angående lärarnas tjänstgöring inför läsåret 1996/97. Vid dessa möten deltog rektorerna för de aktuella skolorna samt Eva Gebo och personalsekreteraren vid KUB-förvaltningen Gun Johansson. Eva Gebo och Gun Johansson konstaterade vid mötena att det nu var klart från kommunens sida att garantipension skulle beviljas vid övertalighet bland lärare. Under mötena gick man igenom tjänsteunderlaget i skolorna och konstaterade vid vilka skolor det förekom övertalighet. Det redogjordes också för vilka lärare som

hade anmält sitt intresse för garantipension och vilka som hade beviljats, respektive inte beviljats, garantipension. Vid mötena fick rektorerna beskedet av Eva Gebo och Gun Johansson om att de kunde ge de lärare som hade erhållit garantipension besked härom. Rektorerna framförde anbuden om garantipension till respektive lärare och samtliga lärare accepterade anbuden.

I maj 1996 meddelade kommunen berörda rektorer och företrädare för förbunden att kommunen inte ansåg att det förelåg någon överenskommelse om garantipension. Kommunen uppgav att man inte hade råd att betala garantipensioner, eftersom de statliga bidragen för detta hade dragits in.

Förbunden påkallade då tvisteförhandling. Lokal tvisteförhandling hölls vid två tillfällen, den 20 september och den 9 oktober 1996. Närvarande från arbetsgivarsidan var bl.a. Per Johansson och från arbetstagsidans för Lärarförbundet ombudsmannen Ove Johansson och Torsten Rosenberg samt för Lärarnas Riksförbund ombudsmannen Lennart Hansson och den fackliga förtroendemannen Margareta Lindström.

Vid den lokala tvisteförhandlingen yrkade förbunden att kommunen skulle utge garantipension i enlighet med de träffade överenskommelserna. Förbunden hävdade att rektorerna hade vidareförmedlat det beslut om att erbjuda garantipension som kommunen hade fattat genom den behöriga företrädaren Per Johansson, att lärarna hade accepterat anbuden samt att det därmed förelåg avtal om garantipension mellan kommunen och respektive lärare. Kommunen medgav att rektorerna hade vidarebefordrat besked om att garantipension skulle beviljas lärarna, men gjorde gällande

att kontakten mellan rektorerna och lärarna inte kunde betraktas som ett avtal samt hävdade att rektorerna endast hade vidarebefordrat felaktig och oklar information som hade givits vid planeringsmötena den 24 och 26 april 1996. Kommunen invände även att rektorerna inte var behöriga att ge besked om garantipension samt att beslut om garantipension fattas centralt inom kommunen. Vid förhandlingen påstod kommunen dock inte att PA-KL reglerar hur ett avtal om garantipension träffas, dvs. att § 12 i PA-KL innehåller någon formföreskrift härom. Det enda som var föremål för förhandling var avtalslagen och frågan om avtal hade träffats.

Förbunden begärde central förhandling. Denna hölls den 15 januari och den 6 maj 1997. Närvarande var från arbetsgivarsidan Kommunförbundets förhandlare Åsa Hollmén, från arbetstagens sida för Lärarförbundet Ove Johansson och förbundsjuristen Ullika Dalén samt för Lärarnas Riksförbund förbundsjuristen Karin Ernfors. Förbunden framställde samma yrkanden som vid den lokala förhandlingen. Ove Johansson redogjorde för händelseförloppet och de rättsliga grunderna. Ove Johansson hävdade att avtal om garantipension förelåg och åberopade avtalslagens bestämmelser om anbud och accept. Kommunen bestred att avtal hade träffats och gjorde gällande att de kontakter som förekommit inte var tillräckliga för att betraktas som ett avtal, att kommunen bara hade sonderat terrängen samt att det hade uppstått ett missförstånd mellan förvaltningen och rektorerna. Rektorerna påstods felaktigt ha uppfattat att de skulle meddela att lärarna hade beviljats garantipension. Kommunen gjorde även gällande att, om ett avtal i och för sig hade träffats, rektorerna i alla händelser inte var behöriga att sluta avtalen. Förbunden

klargjorde att rektorerna inte hade ingått avtal, utan endast hade vidareförmedlat ett av kommunen redan fattat beslut. I frågan om rektorernas behörighet anförde förbunden att avtalslagens fullmaktsregler kunde vara tillämpliga. Förbunden hävdade också att det tidigare hade förekommit att det träffats muntliga överenskommelser om garantipension i Trollhättans kommun. Ove Johansson redogjorde för ett par exempel på detta. Inte heller vid den centrala tvisteförhandlingen påstod kommunen att PA-KL reglerar hur ett avtal om garantipension träffas eller att § 12 innehåller någon formföreskrift härom. Även den centrala tvisteförhandlingen rörde endast frågan om tillämpningen av avtalslagen och om avtal hade träffats.

Den centrala tvisteförhandlingen ajournerades efter det första förhandlingstillfället. Parterna ville bland annat ha tid för att fundera över frågan om förlikning. När parterna träffades vid det andra centrala förhandlingstillfället konstaterade Åsa Hollmén att kommunen inte var intresserad av förlikning. Åsa Hollmén uppgav att kommunförbundet helst såg att tvisten prövades av den i PA-KL angivna skiljenämnden. Förbunden ifrågasatte skiljenämndens behörighet, eftersom tvisten rörde tillämpning av avtalslagen och inte av PA-KL. Ove Johansson nämnde även att han hade varit i kontakt med en ledamot av skiljenämnden som hade uppgett att den aktuella tvisten inte var en fråga för dem. Åsa Hollmén påstod att även om skiljenämnden inte var behörig så kunde nämnden ändå pröva tvisten om parterna var överens om detta. Förbunden uttryckte tveksamhet till detta påstående. Åsa Hollmén uppgav då att kommunförbundet hade kontakter som gjorde det möjligt att få tvisten prövad i skiljenämnden om parterna var överens. Åsa Hollmén sade därefter att kommunen fick se

vad förbunden skulle välja att göra, stämma vid tingsrätt eller gå till skiljenämnden. Åsa Hollmén uppgav emellertid att kommunförbundet helst såg att frågan prövades av skiljenämnden. Förbundens representanter uppfattade att Åsa Hollmén som företrädare för kommunen menade att det fanns en möjlighet för förbunden att välja mellan att antingen stämma vid allmän domstol eller att träffa en överenskommelse med kommunen om att pröva tvisten i skiljenämnden. För förbunden var det emellertid uppenbart att tvisten inte rörde tolkning och tillämpning av PA-KL och man uppfattade att kommunen hade samma inställning i denna fråga.

Enligt förbundens uppfattning reglerar inte § 12 i PA-KL hur en överenskommelse om garantipension kommer till stånd. Vad som krävs är att arbetsgivaren överenskommer med arbetstagaren om garantipension. Något ytterligare beslut krävs inte för att ett giltigt avtal skall föreligga. Kommunen har lämnat bindande anbud om erhållande av garantipension till respektive lärare. Lärarna har i sin tur accepterat erbjudandet. Det har alltså slutits ett avtal mellan kommunen och respektive lärare om garantipension. Grunden för förbundens talan i huvudsaken är således att det har träffats avtal om garantipension enligt avtalslagens mönster för parternas bundenhet vid träffande av avtal.

Kommunen har vid arbetsdomstolen yrkat att förbundens talan skall avvisas. Kommunen har hävdats att frågan om det träffats avtal innebär tolkning och tillämpning av PA-KL samt att skiljeklausulen i § 23 PA-KL därför innebär att talan inte får föras i arbetsdomstolen mot parts bestridande.

Förbunden yrkar i första hand att kommunens avvisningsyrkande skall avvisas alternativt ogillas.

Förbunden åberopar följande fyra alternativa grunder för detta yrkande.

1. Tvisten gäller tillämpning av avtalslagens bestämmelser och inte av PA-KL:s. Enligt 1 § avtalslagen kan man föreskriva om andra bindningsmönster än anbud och accept vid träffande av avtal. Om annat inte är föreskrivet så reglerar avtalslagen frågan om när bindande avtal föreligger. I PA-KL har man inte föreskrivit någon ordning för hur avtal träffas. Eftersom avtalslagen därför är tillämplig gäller målet inte tolkning och tillämpning av PA-KL. Att rättsföljden är att det har slutits avtal om garantipension innebär inte tolkning och tillämpning av PA-KL. Skiljeklausulen i § 23 PA-KL är således inte tillämplig.

2. Kommunen har åberopat en ny grund till stöd för sitt bestridande som inte har varit föremål för tvisteförhandlingar mellan parterna.

I de lokala och centrala tvisteförhandlingarna har kommunen inte åberopat någon bestämmelse i PA-KL som grund för sitt bestridande. Förbunden har därför inte haft anledning att anta att kommunen grundade sitt bestridande på PA-KL:s bestämmelser. Ansvaret faller på kommunen för att dess företrädare inte på ett tydligt sätt har angett den rättsliga grunden för sitt bestridande. Förhandlingskravet enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen är därmed inte uppfyllt.

3. Kommunen har frånhänt sig rätten att göra en foruminvändning.

Vid den centrala tvisteförhandlingen har kommunen genom sin företrädare Åsa Hollmén uttalat att allmän domstol är rätt forum, men att parterna kunde komma överens om att föra tvisten till skiljenämnden. Enligt kommunens uppfattning fanns det således en valmöjlighet: förbunden kunde antingen väcka talan vid allmän domstol eller träffa en överenskommelse med kommunen om att föra tvisten till skiljenämnden. Kommunen har härigenom förbundit sig att inte göra en foruminvändning om tvisten fördes vidare till allmän domstol.

4. Det skulle vara oskäligt att tillämpa skiljeklausulen.

Enligt 1 § andra stycket lagen om skiljemän får skiljemännen inte ta upp fråga om vilken det pågår rättegång. Denna bestämmelse innebär att förbunden inte haft som alternativ att instämma tvisterna både till arbetsdomstolen och till skiljenämnden parallellt. Om förbunden hade valt att instämma tvisterna till skiljenämnden kunde kommunen ha yrkat avvisning med hänvisning till att förbunden grundade sin talan på avtalslagen, dvs. att tvisten inte gällde tolkning och tillämpning av PA-KL. Förbunden riskerade således ett yrkande om avvisning oavsett vilket forum förbunden valde. Förbunden gör därför gällande att skiljeklausulen i PA-KL är oskälig i den uppkomna situationen och att klausulen skall lämnas utan avseende med stöd av 36 § avtalslagen. från kommunens sida, dvs. att man först i arbetsdomstolen har åberopat § 12 i PA-KL som grund för sitt bestridande och därmed i praktiken vilselett förbunden i forumfrågan, gör att det är oskäligt att tillämpa skiljeklausulen.

Förbunden yrkar i andra hand att tvisterna skall återförvisas till förnyade förhandlingar. Som grund för

detta yrkande åberopar förbunden att varken § 12 eller andra bestämmelser i PA-KL har varit föremål för förhandlingar mellan parterna. I situationer där den fråga som skall avgöras av arbetsdomstolen inte har varit föremål för förhandlingar kan domstolen utan lagstöd återförvisa tvisten till förnyade förhandlingar. Även om förhandlingsskyldigheten formellt sett kan anses uppfylld får arbetsdomstolen återförvisa tvisterna till förnyade förhandlingar, om förhandlingarna inte har förts på ett tillfredsställande sätt.

För det fall förbunden förlorar tvisten bör kommunen ändå åläggas att utge full ersättning för förbundens rättegångskostnader, eftersom kommunen genom försummelse föranlett onödig rättegång. Försummelsen består i att kommunen vid tvisteförhandlingarna inte åberopade den grund för bestridandet som man i målen har åberopat som grund för avvisningsyrkandet. Vidare gav kommunen vid tvisteförhandlingen förbunden uppfattningen att det fanns en möjlighet för förbunden att välja forum. I andra hand anser förbunden att rättegångskostnaderna bör kvittas, eftersom förbunden hade skälig anledning att få tvisten prövad på det sätt som nu har skett. Hänsyn skall då även tas till kommunens försumlighet vid den centrala tvisteförhandlingen. För det fall förbunden skall svara för kommunens rättegångskostnader bör kommunen inte erhålla ersättning för andra kostnader än de som är hänförliga till foruminvändningen, alltså inte för kostnader som är hänförliga till utredning av huvudtvisten.

Kommunen

År 1991 överfördes den statliga regleringen av löne- och

anställningsvillkor för lärare till kommunerna. Som en provisorisk del i regleringen av kostnaderna för denna förändring åtog sig staten gentemot Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet att längst till och med budgetåret 1994/95 utge ersättning till kommunerna för de faktiska utbetalningarna av pensioner och andra trygghetsförmåner till bland annat lärare. Därefter skulle bidraget till kommunerna utgå efter en genomsnittskostnad och inarbetas i sektorsbidraget till skolan. Sektorsbidraget upphörde emellertid från och med år 1993 och kom i stället att omfattas av det statliga utjämningsbidraget till kommunerna. År 1994 bestämdes att staten till och med den 30 juni 1996 skulle ersätta kommunerna för de faktiska utbetalningarna för lärares pensioner och andra trygghetsförmåner. I april 1996 träffades en överenskommelse som innebar att det tidigare åtagandet om statlig ersättning för kommunernas kostnader för lärares pensioner och andra trygghetsförmåner förlängdes t.o.m. den 31 december 1996. Från och med den 1 januari 1997 gäller att statens ersättning betalas inom ramen för det generella bidragssystemet.

På grund av förväntad övertalighet inom skolverksamheten i Trollhättans kommun tog förbunden under år 1996 upp frågan om kommunen inför det kommande läsåret kunde överväga att garantipensionera ett antal lärare. Diskussioner fördes därefter i denna fråga mellan Per Johansson och de fackliga företrädarna. Dessa resulterade i att KUB-förvaltningen inom kommunen fick i uppdrag att undersöka intresset av garantipension hos lärare inom de undervisningsområden där det förelåg övertalighet. Ett beslut om garantipension var avhängigt av hur överenskommelsen mellan staten å ena sidan samt Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet å den

andra angående den statliga kompensationen för pensioner och övriga trygghetsförmåner till lärare skulle komma att se ut från och med den 1 juli 1996. När kommunen under april/maj 1996 fick definitiv klarhet rörande det bidragssystem som framledes skulle gälla, kunde kommunen konstatera att ekonomiska förutsättningar saknades för garantipensionering av lärare.

Enligt § 12 i PA-KL kan arbetsgivaren efter särskild överenskommelse med arbetstagaren besluta att utge garantipension. Garantipension utgör således ingen rättighet eller intjänad förmån för arbetstagaren. Av ordalydelsen i § 12 framgår att det är fråga om ett tvåstegsförfarande innan rätt till garantipension uppstår för en arbetstagare. Steg ett innebär att en överenskommelse om garantipension skall träffas mellan behörig företrädare för kommunen och den enskilde arbetstagaren. I praktiken går detta till så att arbetstagaren erhåller en skrivelse från personalkontoret med erbjudande om garantipension som arbetstagaren skriver under. Erbjudandet bör bland annat innehålla de ekonomiska villkoren för garantipensionen samt uppgift om den tidpunkt vid vilken arbetstagaren skall avsluta sin anställning. Steg två innebär att kommunen beslutar om garantipension, vilket i praktiken innebär att Per Johansson såsom behörig företrädare för kommunen skriver under ett pensionsbeslut. Härefter måste arbetsgivaren utge ett skriftligt meddelande/pensionsbrev till arbetstagaren. Frågan om garantipension skall utges är vidare beroende av att arbetstagaren uppfyller sin del av överenskommelsen, dvs. avgår från sin anställning vid den överenskomna tidpunkten. Det finns visserligen ingen formföreskrift i PA-KL som anger att överenskommelse om garantipension måste vara

skriftlig, men praktiska skäl talar för skriftlig form.

Kommunens uppfattning är att kommunen inte, såsom anges som villkor i § 12 PA-KL för att garantipension skall utgå, har träffat överenskommelse eller beslutat om garantipension för de i målet aktuella lärarna.

Frågan om det har träffats bindande överenskommelse om garantipension kan inte ses som rent avtalsrättslig. De villkor som PA-KL uppställer för att giltig överenskommelse om garantipension skall föreligga är såsom nämnts 1) att kommunen har träffat överenskommelse med enskilda lärare om garantipension 2) att kommunen därefter har beslutat att utge garantipension i det enskilda fallet samt 3) att den enskilda läraren har uppfyllt sin del av överenskommelsen genom att lämna anställningen. Samtliga dessa villkor gäller tillämpning av PA-KL, särskilt § 12. Enligt § 23 i PA-KL skall tvister som rör tolkning och tillämpning av PA-KL:s bestämmelser avgöras av den för detta ändamål inrättade skiljenämnden. Grunden för kommunens avvisningsyrkande är således att denna tvist om uppkomsten av garantipension rör tolkning och tillämpning av PA-KL samt att skiljeklausulen i PA-KL därför innebär rättegångshinder för talan i arbetsdomstolen.

Det förnekas att kommunen har infört en grund för sitt bestridande som inte har varit föremål för tvisteförhandlingar. Vid lokal och central tvisteförhandling är det inte nödvändigt att precisera grunderna för bestridandet. Det förelåg därför ingen skyldighet för kommunen att redan då ange samtliga de rättsliga grunder som kommunen ville göra gällande.

Det bestrids att kommunen har frånhänt sig rätten att göra

en foruminvändning med åberopande av skiljeklausulen. Vid den centrala tvisteförhandlingen uttalade Åsa Hollmén att det var högst troligt att kommunen skulle göra en foruminvändning om förbunden drev tvisten vidare till allmän domstol. Åsa Hollmén har inte förespeglat förbunden att de hade möjlighet att välja forum. Vid tvisteförhandlingen uttalade dessutom Ove Johansson att förbunden inte önskade någon tvist i forumfrågan och att förbunden skulle hänskjuta tvisten till skiljenämnd om kommunen ville att tvisten skulle hanteras så.

Det bestrids att det skulle vara oskäligt att tillämpa skiljeklausulen. Parterna är samtliga bärare av kollektivavtalet och väl förtrogna med forumreglerna. Förbunden hade för övrigt kunnat hänskjuta tvisterna till skiljenämnden och samtidigt inge stämningsansökan till arbetsdomstolen. Förbunden kunde sedan ha hemställt att målen vid arbetsdomstolen skulle vilandeförklaras i avvaktan på att skiljenämnden prövade sin behörighet. Det har vidare under tvisteförhandlingarna hela tiden stått klart för parterna att det är PA-KL:s bestämmelser som ligger till grund för förbundens yrkande om garantipension.

Målen bör inte återförvisas till förnyade förhandlingar eftersom tvisten redan har varit föremål för lokal och central förhandling. Arbetsgivaren har därmed uppfyllt sin förhandlingsskyldighet. Det var från kommunens sida helt uppenbart att både den lokala och centrala tvisteförhandlingen rörde frågan om garantipension enligt PA-KL. Ytterligare förhandlingar mellan parterna skulle inte föra tvistefrågan vidare.

Yttranden från avtalsslutande organisationer

Arbetsdomstolen har enligt 5 kap. 1 § andra stycket arbetstvistlagen inhämtat yttranden från SACO, Offentliganställdas Förhandlingsråd OFR, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet och Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund i frågan om tvisten är av sådant slag att den omfattas av skiljeklausulen i § 23 PA-KL.

SACO, Offentliganställdas Förhandlingsråd OFR och Svenska Kommunalarbetareförbundet har anfört i huvudsak följande. Syftet med skiljeklausulen är att skiljenämnden skall avgöra tvister som gäller pensionsavtalets materiella bestämmelser och som parternas företrädare har särskilda kvalifikationer för att avgöra. Utanför skiljenämndens behörighet faller således juridiska frågor som regleras av annan lagstiftning. Från arbetstagarorganisationernas sida har till ledamöter i skiljenämnden under hela PA-KL:s giltighetstid utsetts företrädare för organisationerna med särskild sakkunskap om pensionsfrågor. Om avsikten varit att skiljenämnden skulle behandla även frågor av rent avtalsrättslig karaktär hade givetvis andra faktorer fått beaktas vid valet av ledamöter. Då så inte skett visar detta att parterna vid tillkomsten av skiljeklausulen inte avsett att skiljenämnden ska pröva andra tvister än tolkning och tillämpning av avtalets bestämmelser. Tvisten omfattas inte av skiljeklausulen i PA-KL.

Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet och Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund har i huvudsak anfört följande. De aktuella tvisterna rör frågan om överenskommelse om garantipension träffats mellan Trollhättans kommun och ett antal medlemmar i Lärarnas

Riksförbund och Lärarförbundet. Bestämmelser om garantipension finns i § 12 PA-KL. Då det således rör sig om en tvist om tolkning och tillämpning av nämnda bestämmelse är skiljeklausulen i PA-KL tillämplig.

Skäl

Enligt § 12 mom. 2 PA-KL kan arbetsgivaren för särskilt fall efter överenskommelse med arbetstagaren besluta att utge garantipension till arbetstagaren. Tvisten i detta mål gäller i huvudsak frågan huruvida kommunen enligt denna bestämmelse har blivit skyldig att utge garantipension till vissa hos kommunen anställda lärare. Förbunden har yrkat att arbetsdomstolen skall fastställa att det föreligger avtal om garantipension mellan kommunen och var och en av de aktuella lärarna. Kommunen har bestritt käromålet i huvudsaken, men har med hänvisning till skiljeklausulen i § 23 PA-KL i första hand yrkat att förbundens talan skall avvisas. Förbunden har bestritt att det föreligger grund för avvisning. Genom detta beslut tar domstolen ställning till den uppkomna frågan om rättegångshinder.

Kommunens inställning är att den mellan parterna föreliggande tvisten gäller en sådan tolkning och tillämpning av PA-KL som enligt avtalets § 23 skall avgöras av skiljenämnd.

Förbundens uppfattning är att skiljeklausulen inte har den innebörden att den omfattar en tvist som den aktuella. De har också gjort gällande att det enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen föreligger hinder mot att pröva kommunens invändning om rättegångshinder. Vidare har kommunen enligt förbundens mening avstått från rätten att åberopa

skiljeklausulen. En tillämpning av skiljeklausulen i detta fall skulle enligt förbundens uppfattning i varje fall vara oskälig. För den händelse att arbetsdomstolen inte skulle dela förbundens synsätt i dessa frågor har de gjort gällande att tvisten bör återförvisas till parterna för förnyade tvisteförhandlingar.

Arbetsdomstolen skall i det följande i skilda avsnitt behandla de nu angivna frågorna.

Omfattas en tvist av det aktuella slaget av PA-KL:s skiljeklausul?

Parterna har i denna del av målet olika uppfattningar i frågan om den huvudsakliga tvistefrågan utgör en tvist om "tolkning och tillämpning" av den aktuella bestämmelsen i § 12 mom. 2 om garantipension.

Förbunden har i denna del i huvudsak gjort gällande följande. Enligt 1 § avtalslagen kan man föreskriva om andra bindningsmönster än anbud och accept vid träffande av avtal. Om annat inte är föreskrivet, reglerar avtalslagen frågan om när bindande avtal föreligger. I PA-KL har enligt förbundens mening inte föreskrivits någon särskild ordning för hur avtal träffas. Målet gäller därmed inte tolkning och tillämpning av PA-KL, utan av avtalslagen. Skiljeklausulen i § 23 PA-KL är därmed inte tillämplig.

Kommunen anser på sin sida att tvisten gäller tolkning och tillämpning av PA-KL, främst § 12, och att skiljenämnden därför är exklusivt behörig att pröva tvisten. Kommunen har därvid pekat på att tvisten avser en tillämpning av bestämmelsen i § 12 mom. 2 om överenskommelse med

arbetstagaren. Enligt kommunens mening är det för övrigt inte en tillräcklig förutsättning för garantipension att det har träffats en överenskommelse med arbetstagaren. Det krävs därutöver att kommunen därefter har beslutat om garantipension och att arbetstagaren har uppfyllt sin del av överenskommelsen genom att lämna anställningen.

Enligt arbetsdomstolens mening kan det inte råda någon tvekan om att en tvist huruvida det har träffats överenskommelse om garantipension utgör en tvist som enligt ordalydelsen i § 23 avser tillämpning av kollektivavtalets bestämmelser. En överenskommelse om garantipension grundas på kollektivavtalets bestämmelser, och detta gäller även om kollektivavtalet inte skulle innehålla några närmare föreskrifter om hur en sådan överenskommelse skall träffas. Att man då vid tolkningen och tillämpningen av kollektivavtalet kan behöva falla tillbaka på allmänna avtalsrättsliga grundsatser för att avgöra om det har träffats en överenskommelse innebär inte att tvisten ytterst gäller något annat än vad som språkligt sett utgör en tillämpning av kollektivavtalet.

Till det anförda kommer att parterna i detta mål uppenbarligen har olika uppfattningar om vad som enligt § 12 mom. 2 utgör tillräckliga förutsättningar för att en arbetstagare skall bli berättigad enligt kollektivavtalet att erhålla garantipension. Förbunden menar att det är tillräckligt att det har träffats en överenskommelse. Kommunen anser, som domstolen har uppfattat dess inställning, att det därutöver måste fattas något slags bekräftande beslut av arbetsgivaren och att arbetstagaren på sin sida följer överenskommelsen genom att lämna anställningen. Arbetsdomstolen har ingen anledning att i

detta beslut ta ställning till eller gå närmare in på den nu berörda meningsskiljaktigheten rörande avtalets innebörd. Det är tillräckligt att konstatera att en sådan meningsskiljaktighet mellan parterna faktiskt föreligger i målet. Tvisten huruvida de aktuella lärarna blivit berättigade till garantipension synes enligt domstolens mening inte kunna avgöras utan att man kommer in också på denna fråga. I den delen är det alltså fråga om en sådan tolkning av avtalet, som språkligt sett faller in under avtalets skiljeklausul.

Det hittills anförda innebär att avtalsbestämmelsernas ordalydelse ger klart stöd för kommunens uppfattning i denna del av målet. Frågan blir då om det vid tillkomsten av avtalsbestämmelserna har förekommit något som föranleder att bestämmelserna bör ges en annan innebörd än den som följer av ordalydelsen.

I målet är upplyst att bestämmelserna om garantipension har sitt ursprung i tidigare kommunala pensionsreglementen, som efter förhandlingar år 1977 fördes över till ett kollektivavtal, PAK. Skiljeklausulen tillkom i samband med detta avtal, och den fördes utan förändringar över till det nuvarande avtalet PA-KL, som år 1985 ersatte PAK. Av intresse i sammanhanget är att § 12 mom. 1 vid tillkomsten av PAK och PA-KL innehöll regler som innebar att en arbetstagare under vissa angivna förutsättningar enligt avtalet var berättigad till garantipension. Så var exempelvis fallet om arbetstagaren enligt andra bestämmelser i avtalet hade blivit skyldig att avgå på grund av nedsatt arbetsförmåga samt arbetstagarens framräknade pensionsunderlag översteg en viss del av den högsta gällande sjukpenninggrundande inkomsten enligt lagen

om allmän försäkring. Dessa bestämmelserna i mom. 1 upphörde emellertid att gälla med ingången av år 1989, och från den tidpunkten kvarstod alltså endast den i detta mål omtvistade bestämmelsen om garantipension i mom. 2.

Beträffande förhandlingarna vid tillkomsten av PAK har i målet lämnats uppgifter av Olof Björlin, Rune Palm och Bo Lundin. De har uppgett i huvudsak följande.

Olof Björlin: Han var tidigare förbundsjurist vid Läkarförbundet och företrädde SACO i de kommunala pensionsförhandlingar som sedermera resulterade i tillkomsten av PAK. Skiljeklausulen i avtalet var avsedd för att ge kollektivavtalsparterna kontroll över de materiella bestämmelserna i kollektivavtalet, detta diskuterades vid förhandlingarna. Däremot berördes vid förhandlingarna inte frågan huruvida skiljeklausulen skulle omfatta en tvist huruvida det har träffats en överenskommelse om garantipension. Enligt Olof Björlins mening gäller en sådan tvist inte de materiella bestämmelserna och den skall därför inte prövas av skiljenämnden. Skulle det däremot ha uppkommit tvist huruvida förutsättningarna var uppfyllda för garantipension enligt det numera upphävda mom. 1, skulle en sådan tvist troligen ha omfattats av skiljeklausulen.

Rune Palm: Han har tidigare varit anställd hos kommunförbundet och var från 1976 till sin pensionering år 1990 chef för pensionsavdelningen inom Stockholms Stad. Han deltog på arbetsgivarsidan i de förhandlingar som ledde till

tillkomsten av PAK. Huruvida skiljeförfarandet enligt avtalet skall tillämpas på en tvist som gäller frågan om det har träffats överenskommelse om garantipension diskuterades aldrig under förhandlingarna mellan kollektivavtalsparterna inför tillkomsten av PAK. Enligt Rune Palms mening är dock skiljeklausulen i § 23 PA-KL inte tillämplig på en sådan tvist eftersom den inte gäller tolkning och tillämpning av § 12 eller någon annan bestämmelse i PA-KL.

Bo Lundin: Han medverkade som företrädare för Kommunernas Pensionsanstalt vid PAK:s tillkomst. Det var inte mycket diskussion om skiljeklausulen. Skiljeklausulen i § 23 PA-KL skulle enligt hans mening avse samtliga tvistefrågor som har sin grund i kollektivavtalet.

I målet har också lämnats uppgifter av Hans Andersson och Anders Mellberg vilka på arbetsgivarsidan medverkade i de förhandlingar som ledde till tillkomsten år 1985 av PA-KL. Karl-Evert Oscarsson, som i dessa förhandlingar medverkade som företrädare för Svenska Kommunalarbetareförbundet, har också hörts i målet. De har samtliga uppgett att skiljeklausulens närmare innebörd inte diskuterades vid dessa förhandlingar. Hans Andersson och Anders Mellberg har anfört att skiljeklausulen bör tillämpas i en tvist av det i målet aktuella slaget, medan Karl-Evert Oscarsson har gett uttryck för motsatt uppfattning.

Av de vid förhören lämnade uppgifterna framgår sammanfattningsvis att den närmare innebörden av skiljeklausulen inte berördes vid de förhandlingar som

resulterade i att skiljeklausulen infördes i PAK och sedermera i PA-KL. Det har alltså inte kommit till uttryck någon gemensam partsavsikt som preciserar vad som skall betraktas som tolkning och tillämpning av PA-KL:s bestämmelser. Rune Palm, som i förhandlingarna inför tillkomsten av PAK medverkade på arbetsgivarsidan, har visserligen som tidigare framgått förklarat att han nu har den uppfattningen att den i målet aktuella tvisten inte omfattas av skiljeklausulen. Mot bakgrund av att frågeställningen över huvud taget inte synes ha uppmärksamats under förhandlingarna anser domstolen dock att denna av Rune Palm i efterhand uttryckta uppfattning inte kan tillmätas någon avgörande betydelse vid fastställandet av kollektivavtalets innebörd.

Det anförda innebär att det vid skiljeklausulens tillkomst inte har förekommit något som föranleder att den ges någon annan innebörd än vad som följer av dess ordalydelse. Av betydelse för domstolens ställningstagande är också att det i målet inte har framkommit något som tyder på att skiljeklausulen inte skulle ha varit tillämplig på en tvist huruvida förutsättningarna var uppfyllda för garantipension enligt det numera upphävda mom. 1. Det saknas enligt arbetsdomstolens mening skäl som talar för att skiljeklausulen inte på motsvarande sätt skulle tillämpas på en tvist rörande förutsättningarna för garantipension enligt mom. 2.

Sammanfattningsvis anser arbetsdomstolen att den föreliggande tvisten gäller tolkning och tillämpning av § 12 i PA-KL. Tvisten är alltså en sådan tvist som enligt § 23 PA-KL skall avgöras av den i avtalet angivna skiljenämnden.

Skall kommunens invändning om rättegångshinder avvisas enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen?

Förbunden har i denna del i huvudsak gjort gällande följande. Kommunen bör inte tillåtas att i arbetsdomstolen åberopa skiljeklausulen som rättegångshinder. Kommunen har nämligen i domstolen åberopat en grund till stöd för sitt bestridande vilken inte har varit föremål för tvisteförhandlingar mellan parterna. I de lokala och centrala tvisteförhandlingarna har kommunen inte åberopat någon bestämmelse i PA-KL som grund för sitt bestridande. Förbunden har därför inte haft anledning att anta att kommunen grundade sitt bestridande på PA-KL:s bestämmelser, utan uppfattade saken så att tvisten gällde tillämpningen av avtalslagen. Ansvaret faller på kommunen för att dess företrädare inte på ett tydligt sätt har angett den rättsliga grunden för sitt bestridande. Förhandlingskravet enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen är därmed inte uppfyllt.

Kommunen har förnekat att den har åberopat en grund för bestridandet som inte har varit föremål för tvisteförhandlingar. Kommunen har tillagt att det inte är nödvändigt att vid lokal och central tvisteförhandling precisera samtliga de rättsliga invändningar mot ett yrkande som man vill åberopa.

Enligt 4 kap. 7 § arbetstvistlagen får talan ej upptas till prövning av arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt medbestämmandelagen eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum i tvistefrågan. Detta förhandlingskrav innebär att kändeparten skall ha fullgjort den förhandlingsskyldighet som åvilar honom

enligt exempelvis MBL eller kollektivavtal. Om förhandlingsskyldigheten inte är fullgjord, kan den instämnda talan avvisas efter invändning av svaranden i målet. Förbundens inställning i målet innebär, som domstolen uppfattat saken, att kommunens invändning om rättegångshinder skall avvisas med stöd av denna bestämmelse. Förbundens inställning i denna del saknar rättsligt stöd. En av svaranden framförd ny grund för bestridandet eller ett yrkande om avvisning av den instämnda talan kan inte avvisas enligt den angivna bestämmelsen. Förbundens argumentation i denna del kan redan av detta skäl inte godtas av domstolen.

Har kommunen avstått från rätten att göra foruminvändning?

Förbunden har i denna del i huvudsak gjort gällande följande. Vid den centrala tvisteförhandlingen har kommunen genom sin företrädare Åsa Hollmén uttalat att allmän domstol är rätt forum, men att parterna kunde komma överens om att föra tvisten till skiljenämnden. Enligt kommunen fanns det således en valmöjlighet som innebar att förbunden antingen kunde väcka talan vid domstol eller kunde träffa en överenskommelse med kommunen om att föra tvisten till skiljenämnden. Kommunen har härigenom förbundit sig att inte göra en foruminvändning om tvisten fördes vidare till domstol.

Kommunen har bestritt att den kan anses ha frånhänt sig rätten att göra en foruminvändning och anfört följande. Vid den centrala tvisteförhandlingen uttalades från kommunens sida att kommunen troligtvis skulle göra en foruminvändning om förbunden avsåg att driva tvisten vidare till allmän domstol. Det har från kommunens sida inte förespeglats

förbunden att de hade möjlighet att välja forum.

Rörande vad som närmare uttalades vid den centrala förhandlingen har skett förhör med Åsa Hollmén, som företrädde kommunen, samt med Ove Johansson och Karin Ernfors, vilka företrädde förbunden. Vid förhören har lämnats delvis olika uppgifter om vad som sades från kommunens sida vid det aktuella tillfället. Oavsett vilka av dessa uppgifter som läggs till grund för domstolens bedömning står det dock klart att det inte har uttalats något från Åsa Hollmén:s sida som är av sådan art att kommunen kan anses ha med bindande verkan avstått från rätten att senare göra invändning om rättegångshinder, för den händelse att förbunden valde att föra tvisten vidare till domstol.

På grund av det anförda kan arbetsdomstolen inte godta vad förbunden har gjort gällande i denna del av målet. Kommunen har alltså rätt att i arbetsdomstolen åberopa skiljeklausulen till stöd för sin invändning om rättegångshinder.

Skulle det vara oskäligt att tillämpa skiljeklausulen?

Förbunden har i denna del i huvudsak gjort gällande följande. Enligt 1 § andra stycket lagen om skiljemän får skiljemännen inte ta upp fråga om vilken det pågår rättegång. Denna bestämmelse innebär att förbunden inte haft som alternativ att hänskjuta tvisterna till både arbetsdomstolen och skiljenämnden. Om förbunden hade valt att hänskjuta tvisterna till skiljenämnden, kunde kommunen ha yrkat avvisning med hänvisning till att förbunden grundade sin talan på avtalslagen och inte på PA-KL.

Förbunden riskerade således ett yrkande om avvisning oavsett vilket forum förbunden valde. Förbunden gör därför gällande att en tillämpning av skiljeklausulen i PA-KL är oskälig i den uppkomna situationen och att klausulen skall lämnas utan avseende med stöd av 36 § avtalslagen. Även det sätt på vilket tvisteförhandlingarna har förts från kommunens sida, dvs. att man först i arbetsdomstolen har åberopat § 12 i PA-KL som grund för sitt bestridande och därmed i praktiken vilselett förbunden i forumfrågan, gör att det är oskäligt att tillämpa skiljeklausulen.

Kommunen har bestritt att det skulle vara oskäligt att tillämpa skiljeklausulen och har därvid anfört följande. Parterna är samtliga bärare av kollektivavtalet och väl förtrogna med forumreglerna. Förbunden hade för övrigt kunnat hänskjuta tvisterna till skiljenämnden och samtidigt inge stämningsansökan till arbetsdomstolen. Förbunden kunde sedan ha hemställt att målen vid arbetsdomstolen skulle vilandeförklaras i avvaktan på att skiljenämnden prövade sin behörighet. Det har vidare under tvisteförhandlingarna hela tiden stått klart för parterna att det är PA-KL:s bestämmelser som ligger till grund för förbundens yrkande om garantipension.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning. I förarbetena till 36 § avtalslagen anges att det praktiska utrymmet för att tillämpa klausulen på kollektivavtal torde vara mycket begränsat (prop. 1975/76:81 s. 114). Det i förarbetena angivna synsättet har bekräftats i arbetsdomstolens praxis (se bl.a. avgörandena 1983 nr 18, 1986 nr 26, 68 och 1988 nr 98). Arbetsdomstolen anser att förutsättningar saknas att på de av förbunden angivna skälen i förevarande fall lämna skiljeklausulen i PA-KL utan avseende. Domstolen vill

i detta sammanhang erinra om att domstolen i ett föregående avsnitt inte har funnit att kommunen kan anses ha frånhänt sig rätten att åberopa skiljeklausulen. Det ligger i linje med det ställningstagandet att kommunen inte heller kan anses ha vilselett förbunden i fråga om tillämpligt forum för tvisten.

Skall tvisterna återförvisas till förnyade förhandlingar?